

ชีวิตของชาววัด

ของ
เสฐียรโกเศศ

เข้าร่วมในงานทำบุญถวายครุฑบ ๒๐ ปี

ของ
พระครูสุธีวรคณนิกาย
เผยแผ่จังหวัดปทุมธานีบุรี
วัดอุดมวิทย์ธาราม
๒๘ มกราคม ๒๔๕๕

ชีวิตของชาวัต

ของ
เสฐียรโกเศศ

ชีวประวัติในทางทำบุญกุศลครบ ๖๐ ปี

ของ

พระครูสุธีวรคณนิกาย

เผยแผ่จังหวัดปัตตานีบุรี

วัดพุทธมณฑลธรรม

๒๘ มกราคม ๒๔๕๕

คำนำ

เนื่องในงานฉลองอายุ พระครูสุธีวรคณาจารย์ องค์การเผยแผ่จังหวัด
ปราจีนบุรี บรรดาสาธุศิษย์ได้พร้อมใจกันพิมพ์จัดหนังสือเรื่องชีวิตของชาววัด อัน
เป็นบทประพันธ์ของ เสฐียรโกเศศ เพื่อแจกเป็นของขวัญ และในการนี้ท่านผู้
ประพันธ์ได้กรุณามอบคำนำแก่เจ้าภาพด้วย ได้นำลงไว้ต่อจากคำนำของกรม
ศิลปากร

บทประพันธ์ของ เสฐียรโกเศศ เท่าที่เก็บรักษาไว้ ณ หอสมุดแห่งชาติ
มีอยู่มากด้วยกัน ซึ่งท่านผู้สนใจจะขอทราบข้อใด ทั้งท่านผู้เป็นเจ้าของบทประพันธ์
ก็ยินดีที่จะให้มาขอต้นฉบับขอหอสมุดชาติ ก็ได้เลือกเรื่องที่น่าสนใจไปจัดพิมพ์ได้
ทุกโอกาส

ขออนุโมทนากุศลราศีกตณะศิษย์และผู้สนับสนุน พระครูสุธีวรคณาจารย์
ได้บำเพ็ญด้วยคารวะกตเวทิตาธรรม เพื่อประกาศคุณของท่านให้ปรากฏในโอกาส
นี้ด้วย ขออำนาจพระรัตนตรัยซึ่งเป็นนิรัตนชัยเขต ช่วยคุ้มครองพระครู
สุธีวรคณาจารย์ให้พ้นภัยพิบัติเจริญด้วยจตุรพร ๔ ประการ เทอญ.

วิเชียรโกเศศ

รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร

๒๕ ธันวาคม ๒๔๙๔

คำนำของผู้เรียบเรียง

ด้วยคณะศิษยานุศิษย์และผู้ซ่งนับถือพระครูสุธีวรคณาจารย์ องค์การเผยแผ่จังหวัดปราจีนบุรี มาแจ้งความจำนงค์ต่อข้าพเจ้าว่าในการทำบุญฉลองอายุครบ ๖๐ ปี ของพระครูสุธีวรคณาจารย์ ใครจะตีพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกสักเรื่องหนึ่ง และมีความเห็นพร้อมกันว่า ควรจะตีพิมพ์หนังสือเรื่องชีวิตของชาววัด อันเป็นบทประพันธ์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่มีความขัดข้อง ยินดีให้นำไปจัดตีพิมพ์ได้ตามประสงค์

หนังสือชีวิตของชาววัด เป็นหนังสือที่กล่าวถึงชีวิตของชาววัด และชาวบ้านซึ่งพึ่งพาอาศัยกันอยู่แต่ก่อนอย่างใกล้ชิด คือชาววัดย่อมพึ่งชาวบ้าน และชาวบ้านต้องพึ่งชาววัด ด้วยวัดเป็นสถานที่อบรมจิตใจและให้วิชาความรู้แก่ชาวบ้าน เพราะชาวบ้านแต่ก่อนนั้น เมื่อวัยเด็กอยู่วัดเพื่อศึกษาวิชาเมื่ออ่านเรียนเขียนหนังสือเป็นต้น และศึกษาศาสนาเบื้องต้นไปในตัวเสร็จ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบรรพชา ก็อุปสมบทเป็นภิกษุสืบศาสนา พวกที่บวชไปไม่ได้ตลอดก็สึกออกมาครองเรือนประกอบสัมมาอาชีพะ ถือศีลฟังธรรมตามกาลอันควร เพื่ออบรมจิตใจให้ใสสะอาดเป็นเนืองนิตย์ต่อไปในภายหน้า เมื่อชาวบ้านได้อุปการะจากชาววัดดังกล่าวแล้ว ก็ร่วมกำลังกันทำนุบำรุงวัดวาอารามและบำรุงภิกษุสามเณรด้วยปัจจัย ๔ รวมความว่า ชาววัดบำรุงชาวบ้านด้วยอาหารทางใจ และชาวบ้านก็บำรุงชาววัดด้วยอาหารภัตตาหารเลี้ยงร่างกายเป็นต้น ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเป็นลำดับมา

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในส่วนกุศลที่คณะศิษยานุศิษย์ และผู้ซ่งนับถือพระครูสุธีวรคณาจารย์ได้บำเพ็ญในครั้งนี้ด้วยอุปถัมภ์และกตัญญูกตเวทีตามธรรมเนียมอันน่าใจแห่งพระรัตนตรัย อันเป็นนิรันดร์ศัพตบุญเกษตร ช่วยตลบั่นดาลให้พระครูสุธีวรคณาจารย์เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เทอญ

เสฐียรโกเศศ

พระครูสุวรรณคณาจารย์
๒๑

ชีวิตของชาววัด

— ๑ —

ตามประเพณีของไทยพวกชาวบ้าน อาจกล่าวได้ว่าผู้ชายแทบทุกคน เคยผ่านชีวิตของวัดมาแล้วไม่มากนักเลย เมื่อเด็กก็เคยเป็นลูกศิษย์วัด ได้รับการอบรมและศึกษาเล่าเรียนมาจากัดถนันทน ดังคนก็ได้บวชเป็นเณร โตเป็นหนุ่มอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้ว ก็เคยบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ เพราะผู้ชายหนุ่มทุกคน ถ้าไม่ยอมเปลี่ยเสียขาเป็นพิการ หรือขัดข้องของพองพานใด ๆ ด้วยความจำเป็น ก็ต้องบวช เรียกกันว่าบวชเรียน คำบอกอยู่ในตัวแล้วว่า เมื่อบวชก็มาเรียน เรียนอะไร ก็เรียนพระคำสอนให้รู้จักข่มใจ ปฏิบัติประพฤติกายใจให้ผ่องใส เพื่อประโยชน์เป็นเนืองนิตย์ เป็นอุปนิสัยปัจจุบันไปภายหน้า เพราะฉะนั้นจึงถือกันเป็นประเพณีว่า ถ้าใครเป็นเจ้าภาพบวชผู้ใด ย่อมได้อานิสงค์เป็นบุญกุศลแรง แม้ผู้เป็นทาสถ้าเจาเงินนายเงินมีศรัทธาแก่กล้า อาจจัดบวชทาสคนนั้นเป็นภิกษุสงฆ์ และยกค่าตัวให้เป็นไทยไปก็มี ทั้งนี้เพราะผู้ซึ่งบวชเรียนแล้วเรียกกันว่าเป็นคนดี คือเป็นคนได้รับอบรมมาดีแล้ว รู้จักบาปบุญคุณโทษหมดความเป็นคนป่าเถื่อน เป็นคนรู้หลักนักปราชญ์ เป็นลูกพระคำสอน อาจไปรุดตัวช่วยผู้ทบวชตลอดจนบิดามารดาและญาติพี่น้องให้พ้นจากอบายภูมิ ถ้าชายคนใดไม่ได้บวชเรียน ถือกันว่าไม่ใช่ลูกพระตถาคต ยังเป็นดิบอยู่ ไม่มีใครชวนับหน้าถือตา แม้จะไปขอลูกสาวใครเขาก็รังเกียจ ไม่อยากยกให้ ต้องตกเป็นคนที่อายขายหน้ามากอยู่ ความจริงถ้าเราสังเกตชีวิตของชาวบ้าน เมื่อเด็กจนกระทั่งโตแล้ว การศึกษาเล่าเรียนและโดยเฉพาะรู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือรู้จักบุญบาป เป็นสิ่งสำคัญจำเป็นแก่ชีวิตมากเพียงไร ถ้าขาดขาดพระสงฆ์แล้ว ก็ขาดสิ่งที่ดีส่วนใหญ่ในชีวิตของชาวบ้านไปทีเดียว เราจะเอาสิ่งแหว่งด้อมในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ในบ้านในเมืองหมดความเจริญ

อย่างใหม่ ๆ เข้ามาปรบกับชาวบ้านคนแต่ก่อนหาได้ไม่ เพราะความเป็นอยู่ตลอดจน
ความคิดเห็นแตกต่างกันไปมากแล้ว

ชายหนุ่มเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ถ้าคราวจะต้องบวชเรียนก่อนหน้าเป็นเวลาดึก
จะบวช ผู้จะบวชต้องจัดดอกไม้ธูปเทียนใส่พาน เทียนธูปธูปมาถวายตพนองและผู้หัด
ผู้ใหญ่ที่เป็นทพทนต์ถือ เป็นการเคารพบอกเล่าให้ทราบถึงเรื่องที่ตนจะบวช เพื่อขอ
อโหสิกรรมต่อหน้า ดับหลัง ที่ได้พลาดพลั้งล่วงเกินไว้ ขอให้ท่านอโหสิแก่ตน แล้ว
กราบแล้วตั้งเคารพ ผู้รับจะตอบว่าสาธุ หรือจะให้ศีลให้พรกันอย่างไรอีกก็แล้วแต่เรื่อง
เช่นขอให้ผู้มาดาบวช ได้บวชเรียนจนเป็นสมภารเจ้าวัด มั่งคั่งด้วยอายุ วัฒน โณ ดุข
พล หรือให้เป็นสังฆราชาตบแก้ว อย่างนี้เป็นต้น นอกนั้นผู้รับดาบวช จะช่วยทำบุญ
ด้วยเงินเฟื้องหนึ่ง เฟื้องหนึ่งเท่านั้น ไม่มีมากกว่านั้น จะเป็นเพราะเหตุผลอย่างไร
ไม่ทราบ แต่คิดเป็นคำพูดกันมาว่า “ทำบุญเฟื้องได้อานิสงส์ร้อยเฟื้องพันเฟื้อง” ถ้าต้อง
การจะทำบุญมากกว่าเฟื้อง ก็เอาไปช่วยกันต่างหาก เช่นจัดหาตั้งของไปถวายที่โบสถ์
ทอดสังฆทานกันและเห็นอยู่ทุกว้น หรือต่างที่จำนวนเงินเฟื้องหนึ่งจะเป็นหน่วยสำหรับ
ออกเงินช่วยทำบุญ เพื่อให้เป็นมาตรฐานที่ทุกคนไม่ว่ามั่งมีหรือยากจนจะทำบุญได้เท่า ๆ
กัน เหตุฉะนั้นจำนวนเฟื้องหนึ่ง จึงเป็นเครื่องหมายรู้กันในการออกเงินทำบุญ แม้แต่
ชายจะไปขอหญิง ถ้าผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมีความพอใจในชายคนนั้น หากเป็นคนจนมีพร้า
เห็นบหถึงเดิมเคยวกไม่ว่า จะเรียกเงินเป็นค่านานมทดเพียงถูกกล่าวมาตั้งแต่เด็กจนโตก็เป็น
อัตราเฟื้องหนึ่งเหมือนกัน การไปดาบวชมักพูดกันว่า “บอกแซกแบกพร้า” เพราะต่างที่
ไม่มีแต่มีดพร้ามีคนถืออาวุธอื่น ๆ ถ้ากับไปด้วยกัน ท้าเช่นนั้นเป็นการระแวดระวังไม่ให้
อาฆาตพยาบาทกันไว้ดอบทำร้ายได้ เพราะการไปบวชเรียนเป็นพระภิกษุสงฆ์แล้ว ศัตรู
หมดโอกาสจะแก้แค้นทำร้ายได้ต่อไป บวชเป็นพระแล้วถ้ากล่าวพดฺตรจะเป็นเครื่องคุ้ม
ครองภัยอันตราย ไม่ให้ใครกล้าทำร้าย เพราะกลัวบาปเห็นแก่บาปเหตอง เหตุนี้เวลาไป
ดาบวช เป็นโอกาสครั้งสุดท้ายเท่านั้นที่ศัตรูจะทำร้ายได้ จึงต้องระวังกันแข็งแรงเป็น
พิเศษ นอกจากนั้นต่างถิ่นเขาตของนำหน้าไปด้วย เพื่อให้ชาวบ้านรู้ และเตรียมตัวว่า
เขาจะมาดาบวช หรือไม่เช่นนั้นจะได้โมทนาในการกุศลด้วย เป็นถือตามมตที่ว่าทำบุญ
แล้ว ต้องตั้งของร้องบ่าวประกาศให้เขารู้จึงจะได้บุญแรง

ถ้าชายหนุ่มจะบวชมีหญิงครกหรือคุ่มน้อย ก็ต้องไปบอกเล่าให้เขารับด้วยว่าตน
 จะบวช แต่ไม่จำเป็นต้องมีดอกไม้ธูปเทียนเหมือนอย่างไปลาบวชคนอื่น เพียงบอกให้
 ด้วยปากอย่างคนครกคุ่มน้อยเท่านั้น เช่นบอกว่าฉันจะลาบวชวันนี้นะ ถ้าหญิงครกร
 เป็นครั้งแรกเห็นจะตกใจ แล้วคงจะหักใจ เพราะรู้ว่าตามประเพณีผู้ชายต้องบวช
 เสียก่อนจึงจะแต่งงานได้ แต่อย่างไร ๆ คงจะซักถามเป็นทำนองว่า “พี่จะบวชดีหรือไม่ดี”
 ถ้าเป็นชาวพม่าจะบอกว่า ดีๆ ตอบแทนผู้หญิงเห็นจะยังไม่พอใจนัก คง
 ถามต่อไปว่า “ถ้าดี ก็เดือนจะดี จะให้ฉันคอยไปกี่เดือนกับ” เหตุที่ผู้หญิงสนใจ
 ถามเช่นนั้น เพราะนางผู้ชายครกไปบวชแล้ว รู้สึกคิดถึงในรัศพระศรรณวนัย ก็เคย ๆ
 ไปไม่ดี ผู้หญิงครกต้องเดือดร้อนคอยไปเกิด จะไปแต่งงานกับคนอื่นไม่ได้ เพราะ
 ถอดกันผู้หญิงคนนั้นเขาคอยพระคุ่มน้อยของเขาอยู่ ไม่มีใครกล้าไปแตะต้องด้วย ต้องอยู่
 เฉย ๆ ไปคนเดียวอย่างนั้น ดูเหมือนจะกำหนดกำหนดการกกันอยู่กับคนนั้น แล้วไปแต่งงาน
 กับคนอื่น เป็นการเสียหายและรบกวนได้ง่าย เพราะอยู่ในกลุ่มบ้านเดียวกัน ผิดกว่า
 ในเมืองในกรุงซึ่งเป็นวงกว้าง นางผู้ชายบวชเป็นพระตั้ง ๘ ปี ๑๐ ปี จึงดีก็มี แต่
 ที่ไม่ดีก็บวชเลยต่อไปก็มี เมื่อเช่นนั้น เพื่อความเป็นธรรมในประเพณี พระท่านจะให้
 อนุญาตบอกแก่หญิงครกคุ่มน้อยว่า “ดีกาโยม ฉันเห็นจะไม่ดีแล้ว เมื่อจะแต่งงานกับใครได้
 ฉันอนุญาต” หญิงคนนั้นก็ถือว่าเธอดีระ เป็นคนบริสุทธิ์ แต่งงานกับใครก็ได้ ถ้า
 ไม่รับอนุญาตจากพระคุ่มน้อยจะต้องคอยเตงกันอยู่อย่างนั้น จนแก่เฒ่าหรือตายไป ถ้า
 ผู้หญิงนางคนใจแข็ง เมื่อไม่ดีกว่าไม่มีผัวเป็นอันขาด ถึงกับให้คำมั่นสัญญากันไว้เมื่อวัน
 ไปลาบวชว่า “ถ้าพี่ไม่ดีฉันก็ไม่ยอมแต่งงานกับใครเป็นอันขาด” มินายของชาว
 บ้านเรือนหนึ่งซึ่งคนแตกอนรูจักกัน คือเรื่องท้าวกกกหนากพญาเกษ ต้องครัดนกกของพระ
 รามปักอยู่กลางอกกลายเป็นภูเขาคือเขาพระจันทร์ หรือเขานางประจัน ในจังหวัด
 ดพบุรี ท้าวกกกหนากนเมื่อนานหลายร้อยปีหรือหลายพันปี ตกครัดนกกที่ปักอกอยู่ จะ
 เขยอนออกมาทีละน้อย ถ้าหลุดออกจากอกเมื่อใด เมื่อนนักษะกหนากจะกลดบมชวด
 ตกชนกนคนหมด เหตุนี้พระรามจึงเฝ้ามืดไถ่ตัวหนึ่งให้คอยระวัง ถ้าครัดนกกจะ
 หลุดออกจากอกยกษ โกล่แกวจะชนชนทนต์ หนุมานซึ่งได้บรรดาศักดิ์จากพระราม
 เป็นทพระยาอนุชิตครองเมืองดพบุรีอยู่คราวหนึ่ง ได้ยินโกล่แกวชนเป็นสัญญาณ ก็รีบ

เหาะมาแถวเขาพนมใหญ่ตอกยาศรกกให้ปักถักลงไปตอกยักษอกตามเดิม ยักษจึงจะ
ไม่กลับพนมชวตชนมาใหม่ แล้วยังเดากันต่อไปว่า ใครนำน้ำส้มด้ายชูไปเมืองดพบุรี
ไม่ได้ เพราะถ้าถูกด้าวหรือเมฆทาวกกหนาก จะเป็นใครแน่จำไม่ได้ ภูเขามาขอขอ
น้ำส้มหน นำไปรดที่ตรงแถวศรกก ทาวกกหนากกกกลับเป็นชนมาทำความเดือดร้อนกัน
ใหญ่ แลเขาถั่วต่อไปว่า นางศรีประจัน ถูกด้าวทาวกกหนากเอาไขบัวมาทอผ้าคอย
พระศรีอารยอยู่ในถ้ำเขาพระจันทรนน เพราะพระศรีอารยเป็นคณของนาง แต่พระ
ศรีอารยบวชไม่สึก นางจึงต้องรอกคอยไปอย่างนั้นจนกว่าพระศรีอารยจะมาตรัด

นชาพเจ้าเล่าเรื่องอย่างทชวบานเขาเดากัน เด่าอย่างจำได้บ้างไม่ได้บ้าง เพื่อ
ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีการบวชเรียน ถ้าชายที่บวชยังไม่สมควรใจสัก ผุญคนนครกก
จะต้องคอยไปเกิด แต่เรื่องชนิดนี้ไม่ใช่ความเสมอไป ตามธรรมเนียมคนนครกกแล้ว
ไปบวช ไม่ใช่บวชเพราะสมควรใจศรัทธาแก่กล้าในพระศาสดานักม แต่เป็นบวชตาม
ประเพณี บิดามารดาหรือผู้ใหญ่บวชให้ ชัดไม่ได้ก็ต้องบวชไปอย่างนั้น ยังไม่ได้บวช
ก็แต่งงานไม่ได้ ถ้าเป็นอย่างบวชไม่ทน อย่างนานกชว ๓ เดือน คือพรรษาหนึ่งกสัก
เร่งวันเร่งคืนให้ครบกำหนดเสียอีก เป็นเรื่องเขาเรียกกันว่าโรคกระเด็นรอนผาเห็ดอง
หรือจะบวชและสักให้เรวกวณน ๓ วัน ๗ วัน หรือเดือนหนึ่งกสักได้ ไม่มีข้อห้ามอะไร
แต่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๓ วัน ที่บวชอยู่นานเพราะเกรงใจผู้ใหญ่ อีกอย่างหนึ่งผุญคู่รัก
มิใช่ว่าจะตั้งใจปล่อยให้ผู้ชายคู่รักไปบวชได้ง่าย ๆ ดังที่เขาว่าถึงกับไปร้องไห้ร้องห่ม
ที่ประตูโบสถ์ซึ่งกำลังมพรรบวชกันอยู่ ถ้าเช่นนั้น พระอุปัชฌายาจารย์อาจารย์บวช
เสียชวคราวกได้ เพราะผุญคนนถอกกนว่าเป็นมารมาคอยขัดขวางการบวช และอาจ
เป็นมารหรือเป็นเมฆ มถูกผูกคอแล้วกรูไม่ได้ ต้องได้สวดให้บริสุทธผุญคองกันเสียก่อน
เพื่อไม่ให้เป็นที่ชดของหมองใจใคร จึงจะทำพิธีบวชให้ได้เท่ากับเป็นคนบริสุทธแล้วไม่มี
มารผจญ เหตุฉะนั้นชายที่จะบวชจึงต้องไปดาบวชแก่ผุญคู่รัก เพราะกลัวว่าจะมาเป็น
มารไปคอยรังควานเมื่อกำลังจะบวช ถ้าชายใดมีเมียแล้ว เมื่อบวชต้องขออนุญาต
เมียก่อน โดยมากเมียมักยอมให้อนุญาต เพราะถือว่าเป็นการบุญการกุศล เป็นไปตาม
ประเพณี ถ้าไม่อนุญาตเมียกเป็นมารมาทำให้เสียการ เพราะเรื่องบวชสำคัญและดีทช
ชาดอยู่มากกว่าพ่อแม่ เพราะฉะนั้นจึงต้องประเด้าประโดมเอาใจไว้ให้ดี ทั้ง ๆ ที่

แสดงอาการกริยา และปากอนุญาตอย่างหนักต อาเจณอนุญาตกม เหตุฉะนจเกิดมเรอง
 ผู้หญิงกรุกไปร้องไห้ร้องไห้หน้าโบสถ์เวดากาดงบวชกมบาง ถึงกับมคากด่าว่าพอ
 เจ้านาคขานรับว่า “อามะณเ” ก็โดยนเดียงผู้หญิงร้องต่อชนมาดอย ๆ ในท่ามกลาง
 ทนหนา “ดูอยู่ในเปดจะไว้ให้ใครดู” ชณะนั้นใคร ๆ ก็คงตกตตง นังเงยบจงงกัน
 หมด แต่พระอภิชณาจารย์ท่านไวปัญญา คอบแกไปทันทว่า “แม่น้อยมกตกนไป”
 เรองนี้โดยนเดากนมาแต่เด็กจจจำไดและใคร ๆ อีกมากคนกจำได ดังดยว่าจะไม่ใช่เรอง
 จริง จะเป็นเรองใครแต่งชนดอเด้น โดยอาศัยเคาเรองทมิผู้หญิงร้องไห้ในโบสถ์จริง
 ก็เป็นได้ ตามปกติเวดาบวช ถึงค่อนนาคจะเริ่มบวชเนร พวกผู้หญิงจะออกนอกโบสถ์
 หมด เห็นจะกตวว่าผู้หญิงเป็นมารผญกรรมม่ง ยังเป็นผู้หญิงมทอง ถอกนวาถาถึงค่อน
 ดวดนุคตเป็นองคพระ ถายังชนอยู่ในโบสถ์จะพดอยคตอดตอกออกมาชณะนั้น กอความยัง
 ยากให้แกการบวชนาค เพราะมคนนบถอกนว่า ค่ำดวดนุคตเป็นมนตมหาเดะเดาะ
 เรองไม่ยุตเพียงเทาน บวชแวดดางทหญิงกรุกทตามชนไปดงพระบวชใหม่ ยังบงอาจ
 ชนไปทำกาแดง ๆ บนกฏ ค่อนนเดอตรอนหนอย พระคองชมใจทำเครงไว้ ผู้หญิงกม
 หวงอยางเดยวว่า ท่านคดักได้ไม่ชาเทานน ประเพณการบวชมตงน รกกนจริง ๆ ก็
 คองให้ฝ่ายชายได้บวชเรียนเดยวก่อน จะไปชิงดุกก่อนห้ามไม่ได้ เดยหายมาก เพราะ
 ถอกนว่าชายมีเมยแวดไปบวช เมยจะแบ่งบุญไปเดยตงคอง พ่อแม่จะได้รบเพียงคอง
 เดยว เหตุฉะนพ่อแม่จึงไม่อยากให้ลูกมีเมยก่อนบวชกตวจะได้บุญน้อยไป อีกอยางหนึ่ง
 ถาผู้บวชเป็นคณมเมยแวด แดะมีเมยหลายคณควย เมยแวดะคณกอยากเด้นอหน้าให้
 ใคร ๆ รู้ว่าเป็นเมย ประคองชนไปบนกฏเมื่อเวดาบวชแวดใหม่ ๆ พรอม ๆ กัน พ่อท
 ใครจะไม่รู้ว่าไปแอบมีเมยไวทไหนดาง กรุกนควาจนหมด อปมกตเดมท แต่เรอง
 อยางนในชนบทไม่ใครมี เพราะเขามแต่คตควดเมยเทานน

บคนจะพรรณนาเรองชาวนาเตรียมการบวช ถามผู้จะบวชคตเดยวแวดะควา
 เดยวคณหลายคณ เจ้าของงานจะรวมทรวมกาดงกนปลุกสร้างโรงครวชนทวด จดหา
 ดงของดำหรับทำบุญเดยงพระแวดะเดยงคณ คณอนเมอรุใครมคณางกตางหญาฟักแพง
 แดงกวากนาเอามาชวย ถาเจ้าของงานเป็นคณมหนามตาบวชตูกบวชหตางชนคณทำ
 โรงครวทพาน ใครมทุนน้อย ประดงคจะบวชตูกหตางชนคณ กชอเขามาตมทบควย

ช่วยเขาบ้างตามกำลังทรัพย์ที่มีอยู่ กับชาวทททำเตียงดไมพ่นขนมจันทนาพรก นอกนั้นก็เป็น
 คัม ๆ แกง ๆ เช่นแกงบอน แกงผักทองเป็นต้น ขนมก็เป็นขนมพื้นเมืองตามท้องถื่น
 มอยดงทเลาไวอนแดว เมอมงานอย่างน ชาวบ้านร้านถิ่นเป็นเต็มใจมาช่วยเป็นลูกมือ
 มีโชดกแบ่งแกงคัมไปตามเรื่องที่จะช่วยได้ ดังท้องถื่นเขาโชดกแบ่งทำขนมจันทนกันตอน
 เขามดของวันรุ่งขึ้นจะวันงาน หญิงสาวชายหนุ่มตลอดจนหญิงชายมดุก ๒ คน ๓ คน
 เป็นพวกออกหน้ามาร่วมโชดกด้วย แดวร้องเพลงโชดกแบ่ง (ทำขนม) ตอนจะเสร็จ
 โชดกมมอมกันด้วยแบ่ง หน้าตาเอนตวชาวเดอะเดอะ พอดว่างก็พอดเด็ก ไปอาบน้ำ
 อาบทำกัน การเดินเช่นนมทงานพริโชดกแบ่ง พวกเด็ก ๆ ก็พดอยด์นุกไปดเขาเดิน
 มอมแบ่งกัน ประหมารักขอแบ่งที่เขาโชดกหรือดวยเอาเฉย ๆ เอาไปทำแบ่งจปึงไฟกิน
 ไม่เอร์คอร่อยอะไร กินเหมือนขนมปังไทยสมัยสงคราม แต่เวลานั้นรุดกว่าร่อยมาก
 นอกนั้นก็ภาพจะต้องหาไทรจวรเครื่องบวชนาค มีอัฐบริวารเป็นต้น ตลอดจนของ
 ทำบุญถวายพระ เครื่องบวชนาคและของถวายพระ เขามช่ายไว้พร้อมเสร็จ ท่านคง
 เคยเห็นร้านขายของเหล่านใดในกรุงเทพ ฯ แถวเลาชิงช้า ถ้ามีของเขาเอากระดาดทอง
 อังกฤษและดุกบัตห้อยประดับไว้เป็นระย้าเหลือง ๆ แดง ๆ วาบ ๆ แดววาวตงไว้ช่าย ก็
 เดาได้ว่าช่ายของบวชนาค สำหรับชาวบ้านจัดซื้อหาเอาไป เมื่อก่อนนั้นเห็นเครื่องบวชนาค
 มีช่ายอยู่ตามแพปากคลองบางกอกน้อยอยู่มาก ภายหลังบางตาไป เพราะเหตุการณ์
 เปลี่ยนแปลง ก่อนนั้นการคมนาคมในกรุงเทพ ฯ เป็นทางน้ำมากกว่าทางบก ราษฎร
 ตามหัวเมืองต่าง ๆ มักมาเรือ มากนเพียงแคคลองบางกอกน้อยเดอกขอเขาของตามท
 ต้องการแดวกกดับ เหตุนี้ทปากคลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ จึงเป็นตลาด
 มีแพจอดต้องฟาก จะพูดวาคบคงดวยเรือแพกนาจะพูดได้ เป็นย่านที่ต่นกพดุกพดาน
 จริง ๆ ดังคนมากรุงเทพ ฯ ทงทเคยเห็นแต่คลองบางกอกน้อยเท่านั้นได้ชอว่ามาบางกอก
 ทจริงมาเพียงแคคลองบางกอกน้อยหรือคลองบางกอกใหญ่ ว่ามาบางกอกก็ถูกแดว ถ้า
 เรานกถึงราษฎรทอยุ่บ้านป่าเมืองดอนออกไป การหาของบวช เขาชอหาเอาจากไหน
 ของดังอย่างเห็นจะจัดทำเองเป็นแน่ ยังมีเคาให้เห็นเฉย เช่เคาไทรตามประเพณีเขามัก
 เอาผ้าขาวมาติดเย็บ ตงพริยเมกนเองทวด ซึ่งจะมีบวชนาค มีคำขมนโชดกขมน
 ไครมีขมน มะกรุดมะนาว ก็เอามาช่วย ย่อมเหลืองแดวเคาให้แห้ง ระหวางนั้นคนท

มาช่วยยอม ก็นั่งคุยกันไปคอยจนกว่ามาทยอมจะแห้ง แห้งแล้วพบ เรื่องพบผัวใคร
 ผู้ใดเรื่องจริงจะพบเป็น เพราะฉะนั้นพระทบวงษาหลายพรรษามารู้อความชำนาญ ท่าน
 ก็มาช่วยพบให้ หรือไม่ก็พวงมวาวัดที่เคยบวชเรียนนาน ๆ มาช่วยพบก็มี ส่วนของ
 อย่างอื่นเห็นจะจดทำกันตามแต่จะได้ แต่ดาบัตร์นั้นคงทำไม่เป็น เห็นจะต้องขอเขา
 ถ้าเป็นเรื่องบาตรในกรุงเทพฯ ๗ ซอกนมาก ๆ ก็ขอทบามบาตรเป็นต้น มีพ่อมารับไปขาย
 ตามหัวเมืองต่าง ๆ ถ้าเป็นทองถิ่นห่างไกลมาก เช่นทางพายัพก็เห็นจะมีตลาดบาตร
 เองโดยเฉพาะก็เป็นได้ อาจบรรทุกเรือบรรทุกต่างไปขายยังเมืองไกลก็ได้

— ๒ —

ตอนนี้จะพูดถึงตัวคนบวช ก่อนหน้าจะบวชราว ๒-๓ เดือนต้องไปอยู่วัดหัดไป
 ขานนาค หัดกราบไหว้ และท่องสวดมนต์เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในเวลาดบวช
 ใหม่ ๆ ดาจนคนไม่สามารที่จะไปอยู่วัดได้นาน ๆ เพราะติดขัดมีภาระงานจำเป็นที่
 เวลาก็ไปอยู่วัดให้น้อยเข้ามาหน่อย ชายหนุ่มที่ไปอยู่วัดหัดขานนาคคราวหนึ่ง ๆ มีหลายคน
 ดาจนถึง ๒๐ คนก็เคยมี ตอนนั้นเป็นหัวเดียวหัวต่อในชีวิตของชายหนุ่มจะชั่วไม่ระวาง
 ตัวให้ไม่ได้ เพราะไปรวมอยู่ด้วยกันมากคน ถ้าถึงรุ่นกระนองเกิดปีเดียวกันทั้งนั้น ถ้า
 มีคนเกกมะเหรกอยู่ในหมู่คนหนึ่งหรือสองคน อาจชักนำคนอื่นพลอยเสียไปด้วย คนมาก
 ด้วยกัน พระท่านดูแลไม่ได้ทั่วถึงทุกเวลา โตเป็นผู้ใหญ่กันแล้ว จะไปเขียนตึกไม่ควร
 ได้แต่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนแนะนำกันไป เชื้อพวงบางกตอยู่ ถ้าไม่เชื่อฟังอาจถึงเสียคน
 ไม่ได้บวชก็มี พวกหนุ่มเหล่านั้นอยู่ในวัยกระนอง มีเพื่อนถกคอกัน ก็ชวนกันไปเที่ยวสาว
 ตอนนั้นแหละที่ดาจนไปติดผู้หญิง ถึงกับผูกสมัครรักใคร่อาลัยอาวรณ์กันนัก เมื่อเวลา
 จะต้องจากไปบวชเรียน อย่างนั้นเองในนิราศเดือนจึงกล่าวไว้ว่า “จะว่าไค้ ๆ อะไรที่ในโลก
 ไม่เท่าไค้ใจหนักเหมือนรักสมัคร จะว่าหนัก ๆ อะไรในดินดอน ถึงถึงขรไม่หนักเหมือน
 รักกัน” ดาจนทนรอรักไม่ได้ ลักพาพาหนีกันไปก็มี เรื่องบวชเรียนก็ค้างคั้งไป ทำ
 ให้พ่อแม่เสียอกเสียใจมาก ดาจนถึงเวลาจะบวชแล้ว ตามหาตัวเจ้านาคไม่พบ ต้อง
 ตามกันเสียแย่ ตามไปพบเห็นนั่งพูดปากอาลัยอยู่กับผู้หญิงก็มี ทราญไปกวานก็มี ดังที่

เขาเป็นคกตงว่าผู้ที่จะบวช ซึ่งเป็นพระเอกของเรื่องที่ได้ ไม่เป็นคนประพฤติก
เช่นนั้น เมื่อไปเรียนฆานนาคแต่ละอะไร ๆ มาเสร็จแล้ว ถึงวันก่อนบวช ก็จะต้องปลงผม
แต่ก่อนนั้นการปลงผม เขาใช้โกนด้วยมีดโกนทองเหลือง รูปเป็นอย่างง้าว แต่ปลาดยมน
กว่า ถ้าจะเปรียบก็เหมือนรูปหัวเรือดำภาโบราณ ภายหลังมมดโกนเจกซึ่งมีด้นหนา
เข้ามาแทน มีดโกนทองเหลืองอย่างเก่า ซึ่งเรียกว่ามีดโกนพระกัหมคไป ยังเหลือให้
เห็นเป็นตัวอย่างอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแต่เดิมเคยว ต่อมามีมีดโกนฝรั่งอย่างท
ไซกนอยทกวนน มีดโกนเจกดีไม่ได้กัณญไปอีกเหมือนกัน โกนผมเสร็จแล้วนั่งผ้าขาว
จับหน้าหมผ้าขาวดำพายเคียง นาคอกไม้รูปเทียนไปดาบวช ดังเดามาแล้วในตอนต้น
เพราะฉะนั้นการไปดาบวช ต้องไปเมื่อปลงผมเป็นนาคแล้ว และแต่งตัวอย่างเจานาค
หาใช้แต่งตัวกนตามธรรมเนียม อย่างที่ไปดาบวชกนในสมัยนั้นไม่ แต่เรื่องไปดาบวชหญิงคู่รัก
ไปก่อนปลงผมคอกก่อนเป็นนาค

ถึงเวลาย่ำวันศุกร์ก็มีการแห่แห่นาคกันอย่างสนุกสนาน เจ้านาคแต่งตัว
หนุ่มสาวห่มขาวตบแต่งมาข้างคน เรืองด้วยเครื่องยศอย่างงดงามพอๆ ทีเดียว
หีบขมกนมาแต่งเหมือนในกรุงเทพฯ ไม่ผิดอย่างใดเลยมาอย่างนั้น ถ้าเป็นนาคมีหน้า
มตาทงขางขนามาแห่แห่กันไป ก็นกตไม่มี ถ้ามีเพียงกนรวมกระดาดและกนเมอนาค
เดินคนเท่านั้น แห่กันไปตามสระเวกบ้าน แล้วออกทุ่งมุ่งไปตามหมู่บ้านอื่น ถึงตรงไหน

มรัมเงาไม้ เป็นเวลาแดดยงร้อนจัดอยู่ ก็หยุดไถรมไม้เดินเล่นกัน ดางถนนมืดแดง
 ดาบวช ฝ่ายชายทำเป็นต่างว่าไปดาบวชครึก ฝ่ายหญิงทำเป็นว่าหญิงครึก กล่าวคำรำ
 พิโรธด้วยอารมณ์กัน เด็ดคายที่ไม่ได้บทเพลงดาบวชเป็นตัวอย่างมาเล่าไว้ด้วย หวังว่าเล่า
 เรื่องตอนนั้น คงจะดับถ่านน้ำมาให้ต่อไป เดินเล่นจนตะวันบ่ายมากแล้วราวบ่าย ๒
 โมงหรือ ๒ โมงครึ่ง ก็ออกเดินทางต่อไป จนเย็นราวย่ำค่ำ แหกกลับมาถึงบ้าน ตอนนั้น
 จมมเดียวดกกัน ถ้าโรงครัวอยู่ทอดกเดียวทอด ถ้าอยู่ทบกันกเดียวทบกัน เวลาที่เหลือ
 เดียง นอกจากมโนนาเยนแต่ละหมากพลบหรือบางตามสมควรเท่านั้น เดียงกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 แล้ว ก็มีการทำขวัญนาค เจ้านาคจะนั่งอยู่ในท่ามกลางห้องพิธี มบายศรีและแว่นเวียน
 เทียน พวกญาติพี่น้องและมิตรสหายตลอดจนชาวบ้านรายนานถวิลมาช่วยงาน นั่งล้อมพร้อม
 กันเรียงราย ไตรบาตรและเครื่องบริวารเครื่องดัดการะทรงปวงกษามาคงในท้าวขวัญด้วย
 แดงมออาจารย์ผสมเสียงไพเราะมาว่าทำขวัญเป็นทำนองเหมือนเทศน์มหาชาติหลายหลาย
 แห่ เมื่อจบดาแดงของหุ่ยให้แล้วต่อไป เมื่อจบแล้วเปิดแว่นเวียนเทียน ผู้ท้าว
 ทำขวัญนาคเปิดแว่นเองบ้าง พราหมณ์เปิดแว่นบ้าง ประโคมพิณพาทย์เวียนเทียน ทำ
 ขวัญเจ้านาค ขอความเหล่านี้นาพเจ้าคดเอามาจากเรื่องประเพณีโบราณ ซึ่งพระเจ้า
 บรมวงศ์เชอ กรมพระสัสมมตอมรพันธุ์ ทรงนิพนธ์ไว้ เป็นเรื่องททากันอยู่ในกรุงเทพ ฯ
 เห็นว่าททากันอยู่ในชนบทคงไม่แตกต่างกันมากนักเลย เรื่องขวัญคดอะไร เรื่องบายศรี
 และแว่นเวียนเทียน ข้าพเจ้ากล่าวไว้ก่อนแล้วไม่จำเป็นต้องเล่าซ้ำ เสร็จพิธีทำขวัญนาค
 แล้ว ใครจะเล่นเพลงหรือเล่นอะไรกันเสียอีกแล้วแต่สมัคร

รุ่งขึ้นเป็นวันบวช จะบวชเวลาตอนไหน แล้วแต่ความสะดวกตกลงกันกับ
 ทางวัด ถ้ามโนมากกราบมกบวชเมื่อเดียงพระตอนเช้าแล้ว หรือไม่ก็เป็นเวลาบ่ายเดียง
 เพ็ดแล้ว การไปคราวนมแห่ก็ครั้ง เป็นแห่อย่างเดียวกับเมื่อนาน เมื่อนานเป็น
 เด็ก ได้ยินเสียงกลองเกิดเทิ่งแว่นมาเมื่อใด เป็นรู้ได้ว่าคงมีแห่บวชมาเมื่อนั้น อด
 ไม่ได้ ต้องวิ่งไปดูทุกที ยังจำได้ว่าพวกเขยว ๆ แดง ๆ นุดนาค ไปรดเตาเอาเถิดว่า
 พวกอะไร เดินประคองเครื่องบวชนาคเป็นดั่งแถว ตอนหน้าเป็นเด็กผู้หญิง แล้วถึง
 รุ่งสาว สาว สาวแก่ ผู้สุดท้ายเป็นผู้หญิงมีอายุอุมอะไรก็จำไม่ได้ จำได้ว่าเป็นของดีและ

สำคัญกว่าตอนหน้า นับแต่นั้นมาจนบัดนี้ เป็นเวลาล่วงมาแฉะตง ๔๐-๕๐ ปี พวก
 เชยว ๆ แดง ๆ ที่เขากระบวนแห่บวงสรวงครวญนคงล้มหายตายจากไปเกือบหมด ทิ้ง
 มัตวอยู่ยงนาน ๆ ก็พบด้กคนหนงยงจาเคาได้ไม่ผิด แต่รูปร่างหน้าตาเป็นยายแก่ไปหมด
 ความส่วยความงามที่เปดงปดงเมอครวงกระโน้นไม่มีเหลือแฉะ กลายเป็นหาอะไรดีไม่ได้
 ผมหงอก ฟันหัก หนงเหี่ยว หักงตาฟาง แฉะอะไร ๆ ที่ถอกนงว่าเดอมไม่ดตามคิด ๆ
 กนมา มนบอกให้รู้วว่าเป็นไมโกดผงแฉะ อษาหงดะเดงดมดว แมตวซาพเจ้าเอง
 เคยเป็นคณผมดกอยไมเบา ไมเคาด้กนดเคียววามจะบาง มาบคณกลบเป็นคณหัวถาน
 ไปได้ ดูเอาเถดเป็นไปไคถึงเพียงเชน

ถดจากพวกเชยว ๆ แดง ๆ เดนเป็นดองแฉะ ถึงคณขมาถอดตบ้ตรดะพาย
 บาตรคณหนง อุมไทรประดับดวยดอกไมด้ดคณมไทรอกทคณหนง แฉะถกถึงเจานาคขมา
 พนมมอถอดอกไมรูปเทยน ดอกไมนงโดยมากเป็นดอกชอนกถนชอหนง หรือดอกบว
 ดอกหนง คณขมาทงดามน มคณเดนกนถดดด้วย ตรงหน้าเจานาค มกมเถดเทงทากรียา
 ทาทางแฉะถกถองกนอย่างโดดโณน ประเหมาะดางครวญเด้น คเถดเทงอย่างแฉะดง ๆ
 แฉะดงอยูกบทตามบทบาทของซา มียากถองดะยงดงบอม ๆ ซากบดะยงฉาบดลบกนไป
 กระบวนแห่กตองหยดเคดอนค่อไปไมได้ ปด้อยให้ซาเด้นดะยงกอนให้ดะใจ ดางทถกกับ
 นอนกถดคอดคณมออยูกดางถน คณมุงคณเดม ดะยงเฮฮาเห่นชบชน ดะยงฉาบดะยง
 กรบดะยงถองดงหุดบ้คบใหม่ พวกเด็ก ๆ ชอบใจมาก ดางทคณเดนกแฉะดงคณเป็นพระ
 ยามาร ทำอาการกนถดางชวางหน้านาค เพอไมให้ออกบรพซา แฉะดมการกถาว
 ดัมภษณนาคเป็นอย่างต่างว อย่างนกม นกถกครงโณนซามาเทยบกับครงน รุด้กว
 เป็นคณดะดัมยแฉะ ดัมยโณนพุดเฉพากรียาอาการของผูเด้นเถดเทง คิด้วไมผิดอะไรกับ
 ดัมยเมอแรกเรมเดมทของมนุษย์ชาติ เด็ก ๆ จงชอบใจดุมากกว่าผูใหญ่ ค่อมาเห่น
 กระบวนแห่ดางกระบวน มพวกควงจางควงชามแฉะดงไปคดอดทาง จ้าไคด้วเด้นแฉะ
 กระบวนไปทงดองซา ดางทกมพวกกระบิกระบองถอดเครื่องแฉะดงเดนกนไปเป็นแฉะ
 ดำหรับไปแฉะดงทวด หน้ากระบวนดางทมแฉะดง คณบรเดงแฉะดงต่าง ๆ กน นุงกางเกง
 จันโดยมาก มเด่อนอกกม ไมมกม หมวกม้าง ไมม้าง แต่หนงได้รงนิกไมออกว
 มี มีแต่พวกเด้นเถดเทงซงไมชอบนุงอนนอกจากได้รงนุงหยกรง จะม้างคงเป็นนุงมา

จำไม่ได้จะแจ้ง ลัดท้ายกระบวนมีคนตามกันเป็นหมู่ใหญ่ด้วยมากเป็นเด็ก แต่พวกเด็ก ๆ
ที่เดินแซงไปข้าง ๆ เดินไปดูไปก็มีไม่น้อย เวลานี้ให้ไปตามถนนเจริญกรุง แหกกันไป
อย่างสบาย รถยังไม่มากเหมือนทุกวันนี้ ถึงมากเป็นรถกบรถเก๋งเทียมมา ก็มักจะหยุดรอ
ให้กระบวนผ่านไป จึงจะขับต่อไป อย่างว่าแต่รถจะหยุดรอเลย เขาเดาว่าก่อนนั้นขึ้นไป
ใครจะปลดโรงละครโรงงวักนกต่างถนนก็ทำได้ไม่ห้าม เหลือทางไว้ให้รถเดินบ้างพอ
เรื่องแห่บวชนาคคนเก่าเท่าที่จำได้ ทชดผิดแปลกไปหรือมีอะไรเพิ่มเติมเขากระบวนแห่กัน
ต่าง ๆ กันเก็บมาเล่าไม่ไหว แต่ด้วยใจใหญ่มาดั่งเดาว่า ถึงการแห่บวชนาคในชนบท ก็
จะเป็นลักษณะเดียวกัน ใครมีอะไรจัดหาได้ก็เอาไปให้แห่กันดูกันตามสภาพของ
ท้องถิ่นถือเป็นกำหนดตายตัวไม่ได้

ถึงวัดแล้ว เจ้านาคลงจากมาเข้าไปในวัด พวกเถรเทศมายืนตักตักตักตัก
หน้าเจ้านาคไว้ไม่ให้เข้าวัด ลมมตักกันว่าเป็นพระยามารผจญ เจ้านาคต้องให้เงินเป็นค่า
เหตาก็พวกเถรเทศ พวกเหล่านี้จึงจะปล่อยให้เข้าไปได้ นี่แสดงว่าพระยามารชอบ
เหตาก็ เมื่อแห่ประเพณีโบสถ์ด้อมรอบแล้ว เจ้านาคจุฑาเทยนบชาดมาทหน้าโบสถ์
แล้วจึงจะเข้าโบสถ์ เห็นมัญจาคพของตามกันเป็นพรวนเรียกกันว่าหางนาค แต่เข้าไปหน้า
ถาดดาบศรสะพายบาตรมักเป็นโยมผู้ชายเจ้านาคเข้าประตูโบสถ์ ส่วนโยมผู้หญิงเกาะชาย
ผ้าเจ้านาค คนอื่นก็เกาะตามเข้าไป แสดงว่าคนบวชเท่ากับโปรดญาติโยมให้ชนดวรรค์
คือเข้าไปในโบสถ์ด้วย ข้าพเจ้าเล่าเรื่องตอนนี้อย่างย่อ เพราะท่านอาจหาหนังสือเรื่อง
ประเพณีบวชนาคของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดมมคตอมรพันธุ์มาอ่านได้ ทรง
พรรณนาเรื่องไว้พิสดารแล้ว

มีคนชายหนุ่มผู้มั่งคั่งเป็นชาวบ้าน ต่างว่าเป็ดย่นภาพมาชมชวตเป็นชาววัด
แล้ว บวชแล้ว เป็นพระภิกษุแล้ว กริยาจาและควมรดีของคนหนุ่ม ซึ่งเคย
ประพฤติอย่างคึกคะนองก่อกบตบหนามือเป็นหลังมือ กลายเป็นผู้ศรัทธาธรรมตั้งบเด่งขม
อยู่ในระเบียบวินัย เป็นผู้ซึ่งใคร ๆ ก็เคารพกราบไหว้ ยิ่งความปลื้มใจมาให้แก่พ่อแม่

ญาติพี่น้อง หรือแกวซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดการบวชให้ บวชแล้ววันแรกอยู่เฉย ๆ ในวัด จัด
เตรียมสิ่งของอันควรแก่พระภิกษุจะพึงใช้พึงอาศัย และต้อนรับแขกไม่ว่าเวลาย่างไร รุ่งขึ้น
แต่เช้าครองผ้าแล้ว ไปฉนเข้าพร้อมกับพระภิกษุอื่นทอดเดียวกัน ที่บ้านโยมซึ่งอาจมณฑลของ
พระบวชใหม่ ถ้าไม่มีมณฑลก็ต้องออกบิณฑบาตเป็นครั้งแรก แต่ต้องไปรับบาตรที่บ้าน
ของโยมเสมอทุกเช้า ไปถึงหน้าบ้านจะได้ยินคนในบ้านร้องบอกกันว่า “พระท่านมาโปรด
แล้ว มีอะไรได้บาตรกริบจ้ดมา” รับบิณฑบาตที่บ้านแล้วกลับวัด หรือจะบิณฑบาต
ที่อื่นต่อไปด้วยก็ได้ ภิรยาอาการของพระบวชใหม่เมื่อไปบิณฑบาต จะผิดกับพระบวช
เก่า เพราะเดินอย่างสงบสงัดเรียบร้อยไม่แตก่อกต จนเป็นทรก่นว่า ถ้าใครมีภิรยา
อาการอย่างนั้น และกระเดียดไปข้างขวยเซินละเท่นอาย ก็ว่า “เป็นพระบวชใหม่”
ถ้าต่อไปเป็นพระบวชเก่าแล้วประพฤติด้อย่างนั้นเสมอไป ก็ออกก่นว่าท่านเคร่งตึง ซึ่ง
ทงนกแถวแต่ทองถนและสงแวงด้อมประกอบด้วย

คราวนี้ต่างว่าได้บวชแล้วหลายวัน ก็จควรที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ
ตามปกติจะเป็นดังนี้

เวลาจวนรุ่งราวตี ๔ เรียกกันว่าเวลาพระเคาระระฆัง เพราะจะได้ยินเสียงระฆัง
ดังห่างแห่งจากวัดที่อยู่ใกล้บ้านต้องดอยมาตามตม เวลานี้ถ้าชาวบ้านไม่ใช่คนแก่หรือ
มักจจะเป็นจะต้องตนแตกก ถ้าดงนอนอดต้อย่างดบาย ระฆังจะเป็นเสียงอาณัติสัญญาณ
หรือเป็นนาฬิกาปลุกบอกให้ชาวบ้านรู้ จะได้ลุกขึ้นหุงข้าวได้บาตร และปลุกพระให้ตื่น
ชาวบ้านก่อนนั้นไม่มีนาฬิกาใช้ อาศัยแต่เพียงเสียงระฆังวัดเป็นเครื่องบอก วัดก็ได้อาศัย
ตุลารุ่งขึ้นหรือยง หรือพวงไก่อขึ้น โกมนั้นขึ้นเป็นระยะ ๆ พอตี ๔ จวนจะเขามดมนั้นก็
กวาดขึ้นระยะอื่น เป็นรู้ได้ว่าใกล้รุ่งแล้ว พระท่านตนแล้วลุกขึ้นบวชปากด่างหน้า เด็ก
ถูกศิษย์จัดหาน้ำได้ขึ้นเตรียมให้แล้วแต่เมื่อเย็นวานนี้ บวชปากด่างหน้าแล้วดวดมนต์ตาม
คำพงอยู่ในห้องของท่าน ดวดได้มากได้น้อยตามเรื่อง ท้องจำไว้ได้เท่าใดก็ดวดเท่านั้น
ถัดจากนั้นจตแวงครองผ้าเต็มไตร พระบวชใหม่ต่างก็ถูกหุดอกให้ครองใหญ่ คือสระพาย
บาตรและบริวารอื่นๆ ด้วย พอได้รุ่งอรุณออกไปบิณฑบาต ตอนนั้นเณรและเด็กถูกศิษย์
ต้องตนเหมือนอกน ไม่ตื่นไม่ได้เพราะถูกหุดวงพหรืออาจารย์ปลุกเพื่อให้ลุกขึ้นท่องมน
หนังสือ ซึ่งต่อไว้แต่หัวคามาเมอวานนี้ เด็กนอนขเซาถึงตนแล้วก็ไม่ลุกขึ้น บดขเกยอยู่

ต้องแม่เมตตาจิตไปด้วย ไซ้แต่เท่านั้น แม้จะเดินไปไหนถึงจะไม่ไซ้ไปบิณฑบาต ก็ต้อง
แม่เมตตาจิตไปด้วยเสมอ ดังถนขวานเขาได้บาตรแต่ข้าวอย่างเดียว เห็นเป็นชาว
เหนียวบนเบ้นกอนๆ ได้บาตรละเบ้นต้องเบ้นพอเป็นพชเท่านั้น ส่วนอาหารอย่างอื่นไม่มี
ได้ สอบถามได้ความว่า เขานำไปถวายทวด ที่เขาทำเช่นนั้นได้ เพราะพระยวดตำบล
หมู่บ้านของเขา พระยวดนั้นส่วนมากเป็นพุทธเจ้ารู้จัก ถ้วนเป็นญาติโยมและคนบ้านเดียว
กันแทบทั้งนั้น พระจึงไม่มีใครคัดค้านเรื่องบิณฑบาตเหมือนในถิ่นที่เจริญ

เรื่องได้บาตรแต่ข้าวอย่างเดียว ของอย่างอื่นไปถวายต่างหากทวด ถ้าไม่พูด
ถึงตำนานรู้งี้กว่าทำอย่างนดกว่าได้รวมๆ ไปในบาตร เพราะถ้าถูกคนดะเพราที่ดักแต่ทำ
บุญได้บาตร เอาอาหารอย่างอื่นซึ่งไม่ดูแลเดี่ยวก่อนให้เรียบร้อย ไม่ทันความมืดหรือตัว
แมลงอะไรไปอยู่ในอาหารนั้น ได้ลงไปบาตรซึ่งมีชาวสุกกกำลังรอนอยู่ เจ้ามดและ
ตัวแมลงที่ซ่อนตัวอยู่ในอาหารนั้น รอนทนมไม่ไหวก็จะหนีไต่ออกมาปากบาตรกัดมือพระ
เอาด้วย เป็นเหตุเดือดร้อนแก่พระไม่น้อย เช่น กุ้งคิมซึ่งจับทำไว้แต่เมื่อเย็นวานนี้ เขาไม่
ได้อุ่นหมกไฟเข้าไปซ่อนไซ้กนอยู่ในตัวกุ้ง มองข้างนอกไม่เห็น หรือลูกไม้ที่เขาวางแบ
ขายไว้ ฝุ่นละอองเกาะติดอยู่เต็ม ซอเอาไปได้บาตรก็ไม่ได้เด็ดไม้วางให้หมดจดเดี่ยวก่อน
ยังดูกนอยหน้าเปิดอกเป็นกะป๋มกะป๋ม ฝุ่นละอองและตัวเพยตัวแมลงชอบเกาะอยู่ตามซอก
เห็นจนชัดเป็นชยขาวๆ ถ้าเป็นอย่างนดวถึงจะได้บุญกนน้อย เพราะเป็นเหตุเดือดร้อน
แก่พระมากอยู่ ทกถาวมานเฉพาะผู้ดะเพราเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่ามทวไป ไม่ใช่
หาความผู้ทำบุญ

ในท้องถิ่นซึ่งมีความเจริญมากกว่าถิ่นชนบท การที่พระจะออกเดินไปบิณฑ-
บาตเป็นแถวๆ และเดินไปอย่างเข้มช้าตามถนนทมรยนต์และคนพลุกพล่าน ย่อมทำ
ไม่ได้เสมอไปเพราะดังแวดล้อมผดกน แต่กระนั้นพระท่านยังรักษาระเบียบเวตา ท่านจะ
รับบิณฑบาตแห่งใด ท่านก็เขาแถวตามระเบียบไครมาก่อนมาหลังเป็นลำดับไป แต่มัน
รายอยุทธเด็กลูกศิษยวด ทมาบิณฑบาตแทนอาจารย์ เจ้าพวกนดางคนไม่เรียบร้อย ถ้า
เป็นโอกาสมักเขาแย่งบิณฑบาตเก่ง แด้วถางที่เขาไปยอแย่งบิณฑบาตพวกเดียวกันเอง
ถึงกับทะเลาะวิวาท บาตรหลุดออกจากมือลงไปกตงเข่งบนพนดกม ถ้าตกตงไปกตงอยู่
ในเขตบ้านของไคร ถอกนว่าเป็นอุบาทวเท่ากบเป็นลูกอุกกาบาตตกตงในบ้าน ผู้ทำพดต

ตกต้องไปยืนคนเดียวดวดโพรงค้ เด็กมันไม่รู้ แต่พระชุ่มนใจ เพราะกลัวว่าทำบาตร
 พัดตกแตกได้ ถ้ามันทำบาตรพัดตกในบ้านใคร รับความบาตรได้แล้ว เป็นหนี้ไปทันที
 ดวยกวดถูกยืนคนเดียวดวดโพรงค้ ผู้ที่ได้บาตรส่วนมากเขารูระเบียบ จะไม่ยอมให้
 เด็กเข้าไปแย่งพระ ชนชนหนาไปรับบาตรก็ไม่ได้ให้ เรื่องเด็กแย่งพระจึงไม่มีใครพบนัก
 เป็นนาน ๆ จะพบสักครั้ง เคยเห็นจนมาแต่ได้ เพราะฉะนั้นถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ อย่า
 ให้เด็กไปเบียดบาตรแทนดีกว่า

เรื่องที่เคยเห็นอย่างหนึ่งก็คือ ในเวदान เห็นคนได้บาตรบางตาไป โดย
 มากพระออกไปเบียดบาตรกลับมา ได้ข้าวและอาหารอย่างอนมานดเดียว คนใดมอเข้า
 ก็ไม่พอต้องอาศัยทางอื่นเขาเจ้อจาน ที่ไหนก็ได้บาตรเป็นชนประจำ เห็นเด็กดกค้ชยวด
 หลายนคนไปรอกคอยกันแต่มืดก่อนพระไปถึงกม แต่ถาเป็นวันตรุษสารทกกดกกัน มคน
 ทำบุญตักบาตรกันมากผิดปกติ ได้กนจนได้บาตรพระอมพระระพายไม้ไหว เมื่อก่อน
 พระต้องรับกวดวด หัดกวดไปตามตรอกชอกกนทมนคนน้อย ดดเข้าตรอกแต่ยังไม่
 วายถูกคนคอยดกค้กบาตรเหมือนกน พระท่านเบียดบาตรให้ดูว่าเต็มแล้ว ก็ยังไม่วาย
 ได้ เข้าไปกูดกจ้อหาทางยัดเครื่องได้บาตรของตนลงไปในบาตรจนได้ พระหรือมอดัน
 แชนปอดราวไปหมดเพราะหนักและอมมานานแล้ว วางไม่ได้ด้วยไม้ทวาง ชนวางโดย
 ไม้แข็งบาตรหรือดงรอรบ เขาถอกนว่าหวจถาน ไม้ว่าผู้วางจะเป็นพระหรือเป็นใคร
 ถาชนวางบาตรไม้ทรวบ ตายไปเกิดใหม่หวจถานเกดยงเหมือนกนบาตรทเดียว จะ
 ปฏิเสธไม่รับบาตรก็ได้ เขาตองกรทำบุญแต่ท่านกมหนาทเป็นผู้โปรดสัตว์ กคือ
 โปรดเขาผู้ทำบุญ ถาเป็นพระแก่ ๆ ชนหลวงตาไปถูกเขาอย่างหนาทนจะท้อย่างไร ดัง
 องค์ถกกับแอบเขาไปร้านเจกในตรอกชอกความชวยเหลือเจกให้แบ่งเบาเอาของเบียดบาตร
 ไปเดี่ยบาง เจกก็ชอบใจ ท่านกบนเทาความเคอดรอน ไม่ถกกับเป็นดมมรณะภาพ
 ได้ประโยชน์ดวยกนทุกฝ่าย ผู้ได้บาตรก็ได้บุญ พระก็ได้โปรดสัตว์ เจกก็ไดกนดวย
 ของได้บาตรในเทศกาดตรุษสารท ทเคอดรอนแก่พระเบียดบาตรมากกค้ดางโมและชนน
 เพราะมกนหนอกในบาตรมากกน มหนอดคนเดียวนออกนเป็นเปิดอกเป็นชงทงน ถา
 บาตรยังไม่เต็ม เจ้าของดองอย่างหนาทใหม่เดี่ยงพดคดกค้ดกอยในบาตร ผู้ทเขา
 เคยบวชเป็นพระบอกวามนแฉ่นจะว้าคาญ ถากระไรเจ้าชนนนั้น ควรได้บาตรแต่เฉพาะ

ที่เป็นยวงได้เป็นดี เพราะพระชอบคนเหมือนกัน ดูกน้อยหน้าก็ไม่ว่า ถ้าอมจืดอาจแตก
ปนไปกับข้าวก็ได้ และเจ้ากรรมทมิฬก็ได้บาตรดกน้อยหน้าอมด้วย

บิณฑบาตกลับมาถึงวัดแล้ว เปิดองจรรพพลนอน พวกฤๅษีและเณรรับเอา
อาหารบิณฑบาตไปจัดตั้งเป็นวงเป็นด้ามรับ ๆ ไปที่บนหอนั้น ชนหน้าพานรองและกะโหลก
เล็กจืดจืด ๆ ของพระองค์ ไหนักขององค์นั้น อาหารที่บิณฑบาตมามีมากมายอย่างไร
ก็กรวบรวมจัดแบ่งแยกแจกกันไปตามเรื่อง มีน้อยก็แบ่งกันไปองค์ละคำสองคำ ขึ้นรวมกัน
ด้ามรับตะกอนก็แล้วแต่เรื่อง และฉันพร้อมกันบนหอนั้น และท่านจะกำข้าวในบาตรที่ได้นำ
แบ่งแจกข้าวกัน เป็นเครื่องแสดงว่าร่วมสัจมานั่งवादเป็นกันเองไม่รังเกียจกัน ถ้าองค์
ใดอาพาธหรือมกจจำเป็น พระองค์อื่นที่ไปบิณฑบาตมาได้ก็จัดแบ่งให้ ถ้าเป็นสัณณการ
ก็มาชมกตาง ซึ่งพระฤๅษีต่างแบ่งข้าวในบาตรของตนได้ในชาม เพื่อถวายสัณณการ
หรือไม่เมื่อไปบิณฑบาตมาแล้วก็แบ่งไปถวายสัณณการ ตามปกติฤๅษีวัดเขาแบ่งเป็นหมู่ ๆ
เรียกว่าคณะ หนึ่งฤๅษีหนึ่งเขาหากันทั้งดึกดื่น มนุษย์ชานแดนถึงกันตลอด ตรงกลางด้าว
เป็นหอนั้น ถ้าจะเทียบกับเรือนโบราณ ฤๅษีพระคณะหนึ่งหมู่หนึ่งก็เท่ากับเรือนหมู่ ซึ่ง
มีหรือหรือขวางหรือกลางก็เท่ากับหอนั้นนั้น พระท่านนั่งขัดสมาธิฉัน กอนฉันพระท่าน
รวบข้าวในบาตรมาไว้ในชามข้าว แล้วบนข้าวกอนหนึ่งไว้ในมือ ภาวนาปฏิสังขยา
คือ ทดข้าว ถอดกอนว่าเป็นการพิจารณาทดแทนบุญคุณที่เขาทำบุญถวายบาตร แล้วจึงเริ่ม
ตบมอฉัน ฉันทจริงเรื่องทอดข้าว ก็เป็นแต่เรื่องพระท่านปลงหรือพิจารณาอาหารที่ตน
ว่าตบจนเป็นดังปฏิภูกตงนนั้น ทดจนเพื่อกความเบญอยู่ให้ของตนเป็นไป หาใช้ตนเพื่อเอเรด
อ้อยมัวเมาในอาหารไม่ จะฉันข้าวบั้นแรกหรือไม่ฉันตามใจ ถ้าไม่ฉันก็นำข้าวกอนนั้น
ไปวางให้นกกากิน เคยเห็นท่านผู้เฒ่าบางคน กอนเบบข้าวเข้าปากคำแรกมักกับข้าว
เด็ดกอนหนึ่ง เอาไปวางไว้กลางแจ้ง เป็นเรื่องเคยทำมาแต่เมื่อครั้งบวชเป็นพระ เห็น
เป็นดังดี ดึกแล้วก็ยังประพฤติกตมา ฉัน มคตของชาวบ้านถอดกอนว่า พระองค์ใดเวดา
ฉันไม่ได้ทอดข้าวให้เขา จะต้องมาบปติคตไปอย่างหนัก เหตุนี้พระเจ้าวัดซึ่งเป็นอาจารย์
มักจะเตือนพระบวชใหม่ให้สังวรระวังเรื่องทอดข้าว ถ้าขาดทอดข้าว ยังเป็นสัณณการเจ้าวัด
ด้วยแล้วก็จะไปเกิดเป็นงูให้เขาใช้ ดังที่ตนตรึกถั่วไว้ในนราศีเมืองเพชรว่า “อ้าย
งูเฒ่าเขาตมคตสัณณการ มนุษย์รำนทอดข้าวเขาจึงแทง” ถ้าเป็นการหลงลืมไปไม่ได้ทอด

ข้าวให้เขา ก็อาจแก้ตัวได้โดยสะดวก “อัชชฌายา” ให้ในตอนคำค้นก่อนจะจำวัด หรือ
 เวลาถูกชนครองผ้าตอนวัดเคาะระฆังศ ๕ จะว่าเต็มบทหรือว่าอย่างย่อ เรียกว่าหัวใจ
 ปฏิธังขายโธและอัชชฌายา ๕ บท คือว่าแต่เพียงคำหน้าของคำแต่ละบทว่า “จิ ปิ เต คี”
 ก็ทำได้ ง่าย ๆ ถ้าเกยจกรานกัสะดวกกันก็ เสร็จจนแล้วต่างองค์ถวายถาดัพพิโมทนาทาน
 ที่เขาถวาย ว่าแต่เบา ๆ ตามคำฟัง ต่อไปถึงตอนเณรและพวกเด็กถูกศิษย์ ก็นำข้าวเข้า
 มเธรงควรรนำมเธรงอยู่บ้าง จะกล่าวในตอนต่อไป

- ๔ -

เมื่อพระณนเขาเสร็จแล้ว อาหารดังใดสมควรจะเก็บไว้ถึงเพดได้เก็บเอาไว้
 เหลือนอกนเณรและเด็กถูกศิษย์กณนกัน กณนหยกนกันเรียบรอยค้อย ถึงเวลา
 เพดวัดตกตองเป็นสัญญาณแทนนาฬิกาให้รู้ตัวพร้อมกัน พระกมานนเพดเป็นท่านองเดียว
 กับเมอนนตอนเช้า ตอนนเพดไม่มีทช้าว และไม่มีดวดยถาดัพพิ กล่าวแต่ว่าอาหาร
 ทบณทบาทมาได้ในนปกติไม่พุ่มเพอยนิก ทจะมีเหลือนมาถมมอเพดไม่เต็มมอไป แม้ม
 เหลือนเช่นข้าวสุกที่ไปบณทบาทมาได้กมกเหม็นกระอายเดี่ยเร็ว เพราะเป็นข้าวดำล่อนปะปน
 กนหลายเจ้าของ แะอมนากม ด้วยกรากกม เหตุฉะตามวัดคณะหนง ๆ จึงตองม
 โรงครัวไว้เป็นพิเศษ เพอหุงต้มอาหารเวดากันดาร ถ้าอาหารบณทบาทมาไม่พอชบณน
 ก็ใช้เครื่องอาหารทมรองรงอยู่ในกุฎจิดหุงหาเอาเอง อาหารมอเพดมถกษณะอย่างน
 เมื่อพระณนแล้ว อาหารที่เหลืออยู่รอยหรือเต็มท ถึงบทถูกศิษย์ถมมอกนจึงเป็นเรอง
 ใครกินได้กินเอา พรบเดยวกหมดถวยหมดชาม ถ้ามกแกงใครควาชอนได้ ถยถถเป็น
 กรรมดทชเดยคนเดียว แกงยงไม่หมดถวยกยงไม่วางชอน ถมมนไว้อย่างนนแหะ เอา
 เปรียบกนอย่างนเป็นเรองรุมก ใครจะยอมใครกน มนจมเรองแกงเหาะเกิดชนเป็น
 การแกงถา คอมนใครคนหนงจะยกถวยแกงชนชดจนกว่าจะหมดแล้วจึงวางถวย หรือถา
 จะเออเพอคนอนกยกถวยแกงดังค้อ ๆ กันไป ถชดทมกชดทจนกว่าแกงจะหมดถวย ท
 เออเพอเห็นจะไม่ใช่เป็นเพราะใจดี แต่เป็นเพราะคนอนทเท่า ๆ กันหรือโตกว่า อาจใช้

อำนาจเป็นกรรมแย่งเอามาเสียเองก็ได้ จึงต้องแต่งเออเพอผูกเป็นมิตรไมตรีกันไว้ ไม่
ให้เจ้าคนถือชอนกตามารุกราน ถ้าเป็นเด็กเล็ก ๆ หนึ่งกนอยู่ด้วย เมอมแกงเหาะ เป็น
ไม่มีโอกาสได้ดมแกงหนักกับเขา นี่เป็นที่สุดของเรื่องกษัตริย์ของศิษย์วัด คิดดึกไม่ผด
อะไรกับเรื่องของโลกที่เป็นอยู่ มนุษย์เป็นท่านองนเหมือนกัน เมื่อการกษัตริย์ของศิษย์วัด
ถึงขีดสุดเช่นนั้น ไม่มีทะเลาะวิวาทถึงเอานาแกงดำตหน้าหรือเอาชามขวางปากกันบ้างหรือ
ตอบว่าไม่มีเดี๋ยวไปเพราะกลัวอาจารย์ และเรื่องแกงเหาะก็ไม่ใช่มั้ย่อย ๆ หน้อยจะเข้า
ใจว่าหาความดกศิษย์วัด ตามปกติอาจารย์ท่านคอยดูแลเอาใจใส่เรื่องเหล่านี้ ให้ลูกศิษย์
ประพฤติแต่สิ่งดีงาม ไม่เช่นนั้นจะเอาไปฝากวัดเป็นลูกศิษย์พระทำไม แต่ตามธรรมดา
เด็กวัดมามากด้วยกัน ถ้ามีเด็กเกะกะหรือคนเป็นลูกศิษย์หรือคน ๆ จึงมีเรื่องอย่างนี้
แต่ถ้ามีจะทำมักยกถ้ำรับกันเสียไกล ๆ ห่างห่างตาอาจารย์ เช่นยกเข้าไปกินใน
โรงครัวเป็นต้น

ฉันพูดแล้ว ถ้าเป็นพระบวชใหม่ก็ต้องไปฟังธรรมให้ โอวาทศึกษาพระธรรม
วินัยและท่องบทสวดมนต์ หรือไม่ก็ไปต่อจากบทที่ท่องจำได้ ในวันก่อน เบื้องต้นท่องบท
มาติกาก่อน จะได้มีโอกาสไปบังสุกุลบ้าง ท่องบททศชาดและบทอื่น ๆ อันจำเป็นแก่พระ
บวชใหม่ ต่อจากนั้นท่องสวดมนต์ ๗ คำนานและ ๑๒ คำนาน เรื่องเหล่านี้เป็นมูลฐาน
หนังสือออก ก็เอาหนังสือมาดูและท่องมันเอาเองได้ ธรรมการจะเรียกตัวไปสั่งสอนและให้
โอวาทแต่เรื่องอื่นซึ่งเป็นกิจของสงฆ์จะฟังประพฤติปฏิบัติเท่านั้น ถ้าพระบวชใหม่เป็นคน
ไม่รู้หนังสือต้องลำบากหน่อย ต้องอดคำให้ไปต่อปากจากธรรมการ ความจริงเรื่องนผู้
บวชใหม่เคยรู้เรื่อง และจำไว้ได้อยู่แต่บ้างไม่มากนักน้อย เมื่อครั้งเป็นลูกศิษย์เป็นเณร
เพราะฉะนั้นเมื่อถึงคราวบวชเรียน ไม่รู้เดือตรอนด้วยรู้และชำนาญมาแล้ว วัดตามบ้าน
นอกซึ่งอยู่ห่างไกลจากความเจริญออกไป พระสงฆ์มากก็เห็นจะรู้จักกันเพียงเท่านั้น เรื่อง
วินัยปาฏิโมกข์จะรู้เพียงศีลห้าก็พอ และท่องเอาแต่ข้อใหญ่ ๆ ไว้เท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงตอนนั้น นักชนได้ความว่าเรื่องตอนนั้นเขาแล้ว แต่ที่จริงต่อจากตอน
นั้น ควรจะเป็นเรื่องที่เล่ามาข้างต้น เพราะตามปกติเมื่อพระฉันเพลแล้วท่านมักจำวัด คือ
นอน ด้วยตนแต่ดึก มีเวลาหลับน้อยจึงต้องนอนพักผ่อนเอาแรงบ้าง ส่วนฉันจึงเห็นตอน
เข้าเสร็จแล้วถ้าไม่ใช่พระบวชใหม่ซึ่งต้องท่องหรือไปฟังโอวาทจากธรรมการ ก็อยู่กุฏิท่อง

อะไรไปเพื่อให้ใจข้าพเจ้า หรือจะไปฝึกหัดความรู้ อะไรเป็นพิเศษก็ได้ ถ้าจะไปเยี่ยม
ญาติโยมหรือไปธุระอะไรท่อนักไปก่นต่อนั้น ส่วนนางองค์ที่ทานรับหน้าทเป็นอาจารย์สอน
หนังสือเด็ก มีการสอนอ่านและการเขียนหนังสือทหน้าทต่อหนังสือให้เด็กไม่ช้าอะไร
เพียงครึ่งชั่วโมงก็เสร็จ เด็กคนใดทื่อโง่ให้ท่งเมื่อนักเหมายมาทวนสอบทาน ถ้าจำไม่
ได้ก็บอกให้ท่อน ถ้าเป็นเรื่องทวนบทเก่าจำไม่ได้มาท่งด้ามคราวแดงเป็นลูกเขียนลงโทษ
ดะนเป็นเพราะเด็กดางคนชอบเล่นมากกว่าเรียน ดวยเป็นเด็ก พอหลุดจากเรียนได้ก็ไม
ปรารถนาท่งบ่น แผลบหายไปในทเดียว เป็นไม้อยูเรียน อาจารย์ใจดี ถึงคราวสอบ
ทานทวนบททต่อให้ไม่ได้ ก็ทักเตือนดั่งสอนว่าอย่าเล่นให้มากนัก ท่งหนังสือดีกว่า แต่
ซนซอว่าเด็กโง่ไม่เขาถ่าน อาจารย์ทื่อให้วันดะวรรคท่านักจำไม่ได้ ได้หน้าดมหดง
ทวนต่อกันไปเกิดจนเกิดโมโห คนอื่นเขาเรียนทหลังซนหน้าทัวไปแล้วเดี่ยไหนๆ อย่าง
ดะเป็นโดนอาจารย์แฉ่ใจดกทนไม่ไหวดองเขียน “ไม่เรียวเจียวเหวอ กเคยเซ็ดหดาบ
ชวามเซวอว” จะยดเรื่องเด็กเรียนหนังสือทวดโง่เพียงทาน เพราะกดางขอความอนๆ
ดวยเรื่องเรียนหนังสือโง่พดดารดวนหนังสือ อยู่ในค่อนว่าดวยประเพณีเนื่องในการศึกษา
เด้าเรียนนนั้นแล้ว

พระฉันทเพ็ดแฉกจ้าวต ที่ไม่จำวัดจะไปไหนหรือทำกิจธุระอะไรก็ทำไป ด่วน
เด็ก ๆ ก็ทองบนหนังสือเรียนของตนไป เวลานี้แหละในวัดจะเงยบดงบ ไม่ใคร่มีใครไป
มาหาดี เพราะรู้ว่าเปนเวลาพระจำวัด นอกจากจะได้ยินเสียงเด็กทองบนหนังสือกันแจ้ว ๆ
เท่านั้น พ่อเจ้าพวกเด็กเห็นอาจารย์หัดบ ก็คอยเดอนดงกุกุหายหน้าไปทีละคนต้องคน
ประเดี๋ยวเกิดเป็นไต่ยงเกรยวกันที่ลานวัด ต้นุกกันใหญ่จึงเอาเกิดกันบ้าง หยอก
ตอและปลากันบ้าง มารู้กหยอดหุดมทอยกองเต็นตองเตกกันไป ไม่ม่กใช้กระเบองมุง
หุดคาเอามาเราะเป็นวงกลม ๆ แทนกได่ ทรงแกกนกกม อวดคดถึงชกตอยกนกกม และ
มอะไรอื่นนอกหลายอย่างนกกไม่ออก ต้นุกเห็ดอกเกิน ดูประหนังว่าเด็กดกคัสยวดเตนเฮฮ่า
เฮ็ดตะโรกนอย่างโรกได่ คดายมดทชพเคษกวาเด็กดำมญ จนเปนทรกนอยวว่า “เด็กวด”
ชนมากเกเรมาก ถ้าชาวบานเห็ดอกทนความชนของดกห้ามอย่างโรกไม่เชอพง มกพุดบน
ว่า “ดกว้ายาก เอาไปฝากวดเลยเถิด” มคาทพวกเด็กบานวาทพวกเด็กวดเวดาทะเดาะ
กนว่า “หมาวดมากดหมาบาน เอาตนคบบหน้า กตบไปหาอาจารย์” วาดอย่างนเคองนกก

ไม่ค่อยปากกถึงค่อยปากเทยว ถ้าเด็กคนใดเป็นลูกศิษย์สมภารเจ้าวัดหรือเป็นศิษย์อยู่กฎ
ครบาอาจารย์ด้วย มักจะเกกมะเหรกเก่งกว่าเพื่อน เด็กอนมกกลวเกรง เด็กดกศิษย์
วัดมดืทตดกว่าเด็กบ้านอย่างนี้ หากไปไหนมาไหนเด็กอื่นไม่ใคร่รังแก ถ้าจวนตัวบอก
กล่าวไว้ให้รู้ก่อนว่า “ฉันมากับพระ เป็นลูกศิษย์พระนา” บอกเท่านั้นก็อาจคุ้มภัยได้ ไม่
มีใครรังแก เล่นกันเ็ดตะโรเห็ดตทนเต็มทจจนพระทนมไม่ไหวเมื่อใด เมื่อนั้นพระท่านจะ
เยยมหน้าตางกฎรองตะโกนออกมาว่า “เอ๊ย อย่าเ็ดให้มากนัก พระท่านจำวัดจำวา
ไม่วรหรือ” เจียบไปพกหนงแ็ดวกลบดงชนอกตามเคย จนพระชเกยจไม่ห้ามค่อไป
เรองเด็กชนน แม่เมออยบพกฎกาตงเรยนหนงด้อ พออาจารย์เซาห้องจำวัด ดกเป็น
ปกตค่ออยู่ ยงทองบ่นกนอยจจแแจ พอประเดยวเดยวเทานนเป็นเจียบเดยงทอง รูได้ตะ
วากาตงแซคค่อการเรยน เรมจะเดนชนแ็ดว อาจารย์ยังไม่หัดบรท ทำเลยงกะแอมออก
มาตง เด็กคนไหนอยู่ไกลทหนงของตนกกระโดดแ็ดวกลบเซาประจำท แ็ดวจะไดยิน
เลยงจจแแจค่อไป ลักครุใหญ่เจียบอิก ไม่ไดยินเลยงอาจารย์กะแอมเจ้าเด็กหัวโจกก็พะยัก
พะเยดเพอน ค่อยเดอนตงกฎไปทตะคนด้องคนดงเดามาข้างตน

จำวัดตนแ็ดว พระองค์ไหนชนนไม่มีธุระอะไรก็ไปกวาดตางวัดถอดว่าเป็นกิจของ
ตงชทควรทำเดมอ แต่ไม่จำเป็นว่าจะตองกวาดตงวัน ถ้าเป็นวันมงานกทำความสะอาด
ทวทงวัด ถาวดกวางใหญ่ชาวบ้านกมาช่วยเอาบุญ การงานตางอย่างตองการความช่วย
เห็ดจากคนมกๆ เช่นสร้างกฎค้ำดาพระทำตามดำพ้งไม่ไหว ก็บอกบุญขอร้องชาวบ้าน
ชาวบ้านเป็นเต็มใจช่วยเดมอ ไม่ทงพระเป็นอนชาต ถังคราวชาวบ้านตองการอะไรบ้าง
พระช่วยได้ก็หาให้ เป็นเรองถอยทถอยอาศัยกนดงน วัดตางแห่งมพวกชาพระหรือเดกวด
ประจำ พวกนมกเป็นทาสทเซายกค้ำตวหรือช่วยเอามา แะอทศถวายให้แ็ดวต ดางทช่วย
เอามาทงครอบครว มดุกมเมยหลายคนกม ช่วยมาเป็นเงน ชงหนงหรือด้องชงเทานน
ดำหรับให้วัดใช้ด้อย มีทำการโยธาถอนหญาคัดกาฝากหรือทำงานหนักๆ อย่างอน เช่น
ซ่อมแซมกฎเป็นตน ชงเป็นงานพิเศษไม่ไตมเดมอไป เพราะฉะนนั้นชวตของคณเป็นชาพระ
เดกวดจงไม่ดู้หนกหนวอะไรนถ ถาวตมเรอกดงนไรนาเป็นทชรณตงช เมอไม่ให้เขาเซา
ไปตางทกไซพวกชาพระเดกวดเป็นนุทำ พวกเห็ดานมกปลุกเรอนอาศัยอยู่ไนทของวัด อยู่
กนเป็นหมู่บ้าน จะไปทำมาหากินของตนอย่างไรก็แ็ดวแต่ใจดมคร ดับตระกูลเป็นชาพระ

กัณหาหายชวคน จนเกิดเป็นคนชาวบ้านหมู่บ้านหนึ่งกม และไม่ได้หนีหายไปไหน เพราะไม่ลำบากยากแค้นอันใดยิ่งไปกว่าคนธรรมดาสามัญของชาวบ้าน ครั้นโบราณเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปรบทัพจับศึกได้เสดขมา ทรงพระราชศรัทธาอุทิศถวายเป็นข้าพระเดกวดกมบอย ๆ หนึ่งร้อยเรียงเรียงหนึ่งว่าด้วยเรื่องเมืองพม่ากล่าววว่า พวกเดกวดนชนชาวพม่าถือว่าเป็นคนชนตา เป็นทรงเกยจแก้การคบหาดำคม เท่า ๆ กับพวกพราหมณ์ รังเกยจพวกศัทรพวกจันทาดณะน จำได้เหมือนคร้งพระเจ้าอนรททกษตริยพม่าคร้งโบราณ ไปตเมืองสระเทมซึ่งเป็นเมืองมอญไวได้ จับเอาพระเจ้ามนุหะพระเจ้าแผ่นดินเมืองสระเทม พร้อมทั้งญาติวงศ์และราชบริวาร ในตำนานกล่าวว่าพระเจ้าอนรททถวายไว้ให้เป็นข้าพระสัมตระกูลกัณหาหายชวอย่างนกม

ตกเย็นราวบ่าย ๕ โมงเป็นเวลาดำรงหน้า ก่อนหน้าไปส่งหน้าพระทเป็นอาจารย์ตรวจสอบเด็กททองหนึ่งร้อยครั้งหนึ่ง ถ้าใครยังท่องจำไม่ได้ อาจถูกไม่เรียวตกราดกได้ ตอนนเดกวดางคนทยังไมคนแก้เรื่องอดชาวเย็น จะรู้สึกหิวเดอดรอนบาง ตอนนเองไมกวนกเคย ถึงคราวบวชเป็นเณรจะได้อดชาวคำได้ ถ้าเป็นเด็กเล็ก ๆ บ้านอยู่ใกล้วัดกักตบไปกินข้าวบ้าน กินแล้วกลับวัด ถึงเวลาท่องหนึ่งร้อยรายคำ ตอนนต้องไปเที่ยวเก็บดอกไม้มาแต่งเคารพด้วย เรียกกันว่าดอกไม้ทหนึ่งร้อย ต่อเสร็จแล้วไปนั่งท่องบ่นของคณตามตำพหรือจะไปท่องรวมกันในที่แห่งเดียวหลายคนก็ได้ ไปนั่งท่องทหน้าโบสถ์บ้าง หน้าศาลาบ้าง แล้วแต่จะเลือกใดทไหนเหมาะ เวดาอย่างนจะได้ยินเสียงเด็กท่องหนึ่งร้อยกันแซด ท่องได้แล้ว หรือได้บ้างไม่ได้บางกเด็ก มีเวดาเหลืออยกเดินเฮฮาของคณไปตามภาษาเด็ก ถ้าเป็นกตางคณเดอนหงายไมมีฝนฟ้า ก็ไปเดินเฮฮากนอยทถานวัดหรือไมก็ไปเล่นนอนเล่นกันเป็นแถวไมต้องกตวยงกต เพราะหน้าแดงไมมียง ถึงเวดาราว๒ทม กตบชนกฏแยกย้ายกนไปนอนตามปกติ ชวคของเดกวด กหมุนเวณนเปดยงไปตงนทุกวัน

เดาเรื่องชวคตามปกติของเดกวดพอแล้ว แต่ชวคของบวชเป็นพระยังเดาไมจบ กล่าวมาแล้ววว่าข้าพเจ้าเดาเรื่องของชาวบ้าน การบวชเรียนจะเป็นอย่างไร ก็แล้ว

ไม่คานไ้รงาม ๆ ถ้าทำไ้ได้อย่างน้มนกเป็นโอกาสไ้ติดต่อกับส่กาตัว ๆ เพราะผู้หญิงเขาอย
 ด้บอยไ้ม่อว่า พระองค์ไ้หม้มีมือเหตไ้ไม่คานไ้ขว่ดำแหวก ด้บรูเป็นไปติดต่อกันเพชอ
 ไ้ช่วยทำไ้คานงาม ๆ เวลาม้งานมีการจะไ้ออกอวดกัน ถ้าของคณไม่ไ้ไ้รงาม ก็ชเย
 หนักัน การติดต่ไ้ไม่ยากอะไร รุ้จักกันทางลูกศิษย์ก็ได้ ถ้าด้กาคณหม้เองเป็นลูกศิษย์
 อยด้วย ก็วานไ้หม้ของชายติดต่ไ้ หรือจะกลบกันเป็นไ้ให้ศิษย์ไปติดต่อกไ้ได้ พระนางองค์
 ด้นุกเรองทำดอกไม้ไฟกมดงเด้าไ้แล้ว น้เป็นเรองของท่าน เวลาม้งานจุ้ดดอกไม้ไฟ
 กไ้ได้อาศัยท่าน จะไปว่าจ้างไ้ใครเขาทำไ้ในถิ่นทเชนนนเป็นไม้มี ท่านเด้นของท่านก
 จริง แต่เด้นเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านเหม้นกัน ถ้าม้วเคร้งไม่เกยวข้องด้วยกับโลกของ
 ชาวบ้าน จะม้งเอาแต่ทางธรรมทางเดยว ชาวบ้านกไม่ไ้สนใจนัก เพราะช่วยอะไร
 เขาไม้ได้ ทงม้งธรรมไปไม้ไ้ถึงไ้ไหน เพราะในท้องถื่นเชนนนจะหาครอาจารย์ร้ดก
 ชงไ้ไ้ยาก เมื่อเป็นอย่างน้จะให้พระท่านทำอย่างไร ควรเห็นใจกันบ้าง เมื่อท่านผู้กไม่
 หม้กม้นอย้อย่างน้ พระบ้านนอกถางองค์จงไ้ไ้ศ้ดแก่ชาวบ้าน ถ้าตบองค์ไ้ศ้ดไม้ไ้ใครกก
 เคยมี นนแล้วไ้หยถาด้พพ ถางท้ดงไม้ไ้ไ้ว้วณเด้นนอยน้เอง จนทายกตองแะห้วขอ
 ไ้ไ้จ้ดงไ้ได้ อย่างน้เห็นจะม้บอย ๆ จ้ม้ค้าเรยกส่พพชนนควา “ส่พพวน” เป็นเรอง
 ทถางองค์บวชแล้วไม้ไ้ไ้เรียนอะไร นนแล้วก้จ้วด บ้ายก้กวาดถานวด ถึงเวลาย่ก
 ส่ดม้นต ชาวถางท้มถางองค์ทถานบวชนาน ๆ ท่านกเตะระกรอบางแะม้พวกับภคิตไป
 ร้วมวงเตะระด้วยกม้ อนท้จริงถาคิดในแง่หนึ่ง ถ้าเด้นในท้อนส่มควร ไม่เป็นการประเจิด
 ประเจ้อไ้ให้ชาวบ้านเขาเห็นว่าไม้ไ้ด้ารอม ดกไม่ไ้เป็นขอไ้ไ้ยหายอะไรนัก เป็นอาบตเด็ก
 นอยเทานน “เจ้าก้จะเด้นบางก้ชางเจ้าก้เกิด” บาดหดวงเองก้ยงเคยเด้นเตะพ้ดบอดดกับ
 ชาราชการ เพื่อเป็นการเชอมล้ามคค

ทถามานทแรกคิดว่าจะไม้ไ้เด้า คิดอกทถาไม้ไ้เด้าก้จะไม่เห็นชีวิตของชาววัดทุก
 ด้าน ม้นจะกลายเป็นอย่างแะงประจ้ดกับคคค เดอกแะทต ๆ ชนมากถาว อายทไม้ดกต
 ไ้ไ้ย ท้จริงก้ถูก ไม้ไ้แล้วจะเอาชนมาพดกันทำไ้ แต่ชพเจ้าเด้าเรองส่มยก่อน ถ้า
 ไม้นำมาพดก้ชาดไป ส่มยนเรองอย่างน้คงไม้มีแล้ว พระดกวดมจ้าณนมากด้วยกน
 ตองม้ทเคร้งบางไม้เคร้งบาง แต่ถาวถางส่มการเจ้าว้ดชงเป็นห้ดกผู้ใหญ่ ท้เรยกกันควา
 ห้ดวงพ้อ ม้ก บ้ญท้รทคณความรู้ ชดงมาก เป็นท้ทบถอของชาวบ้านทวไป ไม้ว่าท

ไหนใคร ๆ กันถือ เขาเล่าให้ฟังว่าหลวงพ่อบ้านเขาใจได้ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน
ไม่ขาด เวลาบ้ายท่านตรงหน้าแล้ว เป็นครองผ้าเรียกเอายามบรรจุกุญญาและน้ำมันค้อออก
จากวัดไปยังหมู่บ้าน ใครบ้ายใช้ไม้ส่ายท่านก็ให้ยากินบ้างรดน้ำมันค้อให้บ้าง ยิ่งกว่า
นั้นชาวบ้านผิดพ้องหมองใจกัน ไปขอร้องให้ท่านเป็นคนกลางไกล่เกลี่ย แม้เป็นเรื่อง
ตักหาพาหนะกันซึ่งไม่ใช่กิจของสงฆ์ ชาวบ้านก็ยังไปทูลให้ช่วยเหลือ ทำความปรานี
ปรานอมกัน ตลอดจนเรื่องที่จะไปฟ้องร้องกันยังโรงศาลหรือให้นายบ้านนายอำเภอ
เป็นผู้เปรียบเทียบไกล่เกลี่ย ไม่ยากอะไรก็ไม่เอา ส้มครใจแต่ให้สมภารท่านตัดสิน
ท่านตัดสินว่าอย่างไร ตักก็เป็นทีพอใจยอมกันได้ง่าย เมื่อท่านเป็นทพของชาวบ้าน ไม่ใช่
แต่ทางธรรมอย่างเดียวคงจะไม่ใช่ให้ชาวบ้านนับถือท่านมากอย่างไรได้

มีเรื่องซ้ำ ๆ เกยวกับเรื่องพระบวชใหม่ทอง “เอเตจัญญะ” ไม่ได้ ทอง
บ่นไปเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าก็ไม่ได้ไปถึงไหน จนเวียนอยู่ตรงเอเตจัญญะ นั่นเอง เมื่อมี
ผู้หญิงผ่านมา ได้ยินพระท่องว่าเอเตจัญญะ ย้ายอยู่หลายหน นึกว่าพระเกยวออกชอตน
เพราะตนชอจันทรคฤงกักรชหมดเกรงใจพระ ตอบสวนขึ้นไปว่า “จันทรแจนอะไร
กจันทรนช” ตรงหน้าท่านอาจไม่เห็นซ้ำ เพราะซ้ำเพาเจาแปดถอยคำที่ตอบเสียแล้ว

อีกเรื่องหนึ่งพระค้อหนึ่งส่อตักศิษย์ พอถึงคำว่าโหติ เด็กแปดไม่ออก พระ
ก็บอกให้ว่า “โหติ มี” บังเอิญพี่สาวของเด็กตักศิษย์คนนั้นชอม เด็กด้าคณณคณนกว่า
พระว่าพี่สาวก็โกรธ ตอบออกไปว่า “โหติเพชร์” เพราะพระองค์นชอเพชร

เรื่องที่เดาตามจะมามาเมื่อไร จริงหรือไม่จริงไม่ทราบ เดากันมานานแล้ว
และรูกนแพร่หลายในหมู่พวกชาววัด ถึงต่างว่าเรื่องจะไม่จริงแต่คงมีเค้าความจริงอยู่
อย่างหนึ่งนั่นแน่ ค้อพระหนุ่ม ๆ ดูกวัดต่างองค์เห็นจะเกยวลักกาแกง จึงได้เกิดมีเรื่องทำ
นองนช

พิมพ์ที่ประพาสต้นการพิมพ์

เลขที่ ๑๑๕/๒ ซอยลำเค หลังโรงเรียนวัดนิโคสันท์ พระนคร

นายแสง กฤตยากรณ์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

